

בענין הפלת עוברין בהלכה וחוק
Abortion from a Halakhic and Constitutional Perspective

ר' יונה ריס

א. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף נז עמוד ב

אשכח רבי יעקב בר אחא דהוה כתיב בספר אגדתא דבי רב: בן נח נהרג בדיין אחד, ובעד אחד, שלא בהתראה, מפי איש ולא מפי אשה, ואפילו קרוב. משום רבי ישמעאל אמרו: אף על העוברין... מאי טעמיה דרבי ישמעאל? - דכתיב שפך דם האדם באדם דמו ישפך, איזהו אדם שהוא באדם - הוי אומר זה עובר שבמעו אמו.

ב. רמב"ם הלכות מלכים פרק ט הלכה ד

בן נח שהרג נפש אפילו עובר במעו אמו נהרג עליו, וכן אם הרג טריפה או שכפתו ונתנו לפני הארי או שהניחו ברעב עד שמת, הואיל והמית מכל מקום נהרג, וכן אם הרג רודף שיכול להצילו באחד מאיבריו נהרג עליו, מה שאין כן בישראל.

ג. שמות פרק כא פסוק כב

וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענוש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים:

ד. תוספות מסכת סנהדרין דף נט עמוד א

ליכא מידעם דלישראל שרי - בדבר שהוא מצוה לישראל לא אמרינן הכי העובד כוכבים ששבת חייב ולישראל מצוה אף על גב דבשני בשבת אין מצוה לישראל מ"מ יש עליו מצות שביתת שבת ועל העוברים דעובד כוכבים חייב וישראל פטור אף על גב דפטור מ"מ לא שרי מיהו קשה דאמרינן בפרק בן סורר ומורה (לקמן דף עב): יצא ראשו אין נוגעין בו דאין דוחין נפש מפני נפש אבל קודם שיצא ראשו החי' פושטת ידה וחתכתו לאברים ומוציאה כדי להציל את אמו וכה"ג בעובד כוכבים אסור כיון שהוזהרו על העוברים וי"ל דהא נמי בישראל מצוה כדי להציל ואפשר דאפילו בעובד כוכבים שרי.

ה. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עב עמוד ב

אמר רב הונא: קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו. קסבר: רודף אינו צריך התראה, לא שנא גדול ולא שנא קטן. איתיביה רב חסדא לרב הונא: יצא ראשו - אין נוגעין בו, לפי שאין דוחין נפש מפני נפש. ואמאי? רודף הוא! - שאני התם, דמשמיא קא רדפי לה.

ו. משנה מסכת אהלות פרק ז משנה ו

האשה שהיא מקשה לילד מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחיייה קודמין לחייו יצא חבו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש.

ז. רש"י מסכת סנהדרין דף עב עמוד ב

יצא ראשו - באשה המקשה לילד ומסוכנת, וקתני רישא: החיה פושטת ידה וחותכתו ומוציאתו לאברים, דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו, אבל יצא ראשו - אין נוגעים בו להורגו, דהוה ליה כילוד ואין דוחין נפש מפני נפש...

ח. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה ט

הרי זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף. לפיכך הורו חכמים שהעובר שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במיעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה, ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש וזהו טבעו של עולם..

ט. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן סט

הנה בדבר הריגת עובר במעי אמו בישראל מפורש בתוס' סנהדרין דף נ"ט ע"א ד"ה ליכא דאסור בפשיטות באיסור רציחה משום דליכא מידעם דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, וכל כך פשיטא להו דהוא אסור ובאיסור רציחה, עד שהקשו לפי מה שהיו סבורים בקושייתם ובתירוץ ראשון דבעכו"ם אסור להרוג את העובר להציל את אמו איך מותר זה בישראל והוצרכו לתרץ דהוא משום דבישראל איכא מצוה להרוג כדי להציל האם וכפי כללם לעיל מזה באותו הדבור דבדבר שהוא מצוה לישראל לא אמרינן המי איכא מידי, ואם לא היה זה מאיסור רציחה ממש אלא איסור בעלמא ונימא שכיון שעכ"פ אסור לישראל נתקיים המי איכא מידי, ...וטעם זה נראה לפרש בכוונת רש"י סנהדרין ע"ב ע"ב דלא כתב לאו נפש הוא ואין בזה איסור רציחה אלא איסור אחר שנדחה מפני פקוח נפש דהאם, או לכתוב ואין בזה איסור רציחה כל כך דלכן נדחה מפני פקוח נפש החמורה דהאם אם סובר כן, אלא הוא משום דסובר דודאי איסור רציחה הוא גם בעובר, ...ולכן כתב רש"י רק דלאו נפש הוא היינו כיון דכל הדין ביצא ראשו שאסור להורגו להצלת האם תנן לפי שאין דוחין נפש מפני נפש שמשמע מזה שאיכא בעצם טעם להתיר להורגו שהוא מחמת שהוא רודף, אבל כיון שטעם זה איכא גם על האם שהיא ג"כ נחשבת רודפת את העובר ... ולכן קודם שיצא ראשו דלאו נפש הוא דוחין העובר מפני שאין שוין ברדיפתן שהעובר רודף היתרון שבהאם שהיא נפש והוא אינו נפש עדיין, שלכן ניתן להרוג ולהציל את אמו היינו את אמו לבד ולא כשיזדמן הצלה אחרת בהריגתו לאיזה נפש יהיה אסור. ונמצא שגם רש"י סובר כן.

י. תלמוד בבלי מסכת ערכין דף ז עמוד א

האשה שיצאה ליהרג - אין ממתנינן לה עד שתלד. האשה שישבה על המשבר - ממתנינן לה עד שתלד. פשיטא, גופה היא! איצטריך, ס"ד אמינא: הואיל וכתוב כאשר ישית עליו בעל האשה, ממונא דבעל הוא ולא ליפסדיה מיניה, קמ"ל. ואימא ה"נ! אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אמר קרא: ומתו גם שניהם, לרבות את הוולד.

יא. תוספות מסכת נדה דף מד עמוד ב

...וא"ת אם תמצי לומר דמותר להורגו בבטן אפי' מתה אמו ולא הוי כמונח בקופסא אמאי מחללין עליו את השבת שמביאין סכין דרך ר"ה לקרוע האם כדמוכח בפ' קמא דערכין (דף ז:): וי"ל דמכל מקום משום פקוח נפש מחללין עליו את השבת אף ע"ג דמותר להרגו דהא גוסס בידי אדם ההורג פטור כדאמר פרק הנשרפין (סנהדרין עח.). דרוב גוססים למיתה ומחללין את השבת עליו כדאמר פרק בתרא דיומא (ד' פד:): דאין מהלכין בפקוח נפש אחר הרוב.

יב. שו"ת חוות יאיר סימן לא

א"כ לפי מ"ש היה היתר גמור שאלתך אשר שאלת מדין תורה לולי המנהג הפשוט בינינו וביניהם מפני גדר פרצות הפריצות והזונים אחריהם. האמנם בפ"ב דחולין ל"ג כתבו התוס' בפשיטות וז"ל על מי איכא מידי וכו' ואף על גב דבן נח נהרג על העוברין וישראל אינו נהרג נהי דפטור מ"מ לא שרי ... ואין לומר א"כ מה זה דמקשה הש"ס על אין ממתנינן לה פשיטא די"ל כדמפרש גופה היא ור"ל מפני שנתחייבת להרג ואדרבה משם ראייה ממ"ש גופה היא ולא מקשה סתם פשיטא דמהיכן תיתי נענה דינה משמע דלולי סברת גופה היא סברא להמתין להציל העובר כ"ש שלא נגרום מיתתו דודאי אסור לכתחילה דלא עדיף מנחמים באלים שוחטי הילדים והפליגו באיסור הוצאת ש"ז לבטלה והטעם משום שראוי להיות נוצר מכל טיפה זרע קודש...

יג. שו"ת שאילת יעבץ חלק א סימן מג

השואל בא"א שזנתה שאלה הגונה היא. וקרוב בעיני להתירה אם הייתי כדאי. כי נ"ל שיש מקום להקל כיון שניאפה זאת ודם בידיה. מעתה בת קטלא היא מדין תורה. אף שאין דמה מסור בדינו להורגה. מכל מקום חייבת מיתה בדין שמים. מאחר שעשתה במזיד ביודעת שחטאה בזדון... אלא ודאי לא מיקרי לבטלה כי אם כששחת ארצה ומטעם הנז'. אף על פי שאין הזרע ראוי להוצר ממנו ולד. וא"כ בעובר כיון דלאו ולד הוא. וספק אם יבוא לכלל ולד גמור כנז'. עדיין הספק במקומו עומד. וגם בעובר כשר הי' צד להקל לצורך גדול. כל כמה דלא עקר. אפי' אינו משום פקוח נפש אמו. אלא להציל לה מרעתו. שגורם לה כאב גדול...

יד. שו"ת מהרי"ט חלק א סימן צט

להתעסק עמה שתפיל פרי בטנה איבוד נפשות אין כאן דאפילו בישראל נפלים לאו נפש הוא וממון הוא דחייב רחמנא דמי וולדות לבעל דכתיב כאשר ישית עליו בעל האשה... ובסוף פרק קמא דערכין תנן האשה שהיא יוצאה ליהרג אין ממתנין לה עד שתלד ופרכינן פשיטא גופה היא סד"א הואיל וכתוב אשר ישית עליו בעל האשה ממונא דבעל הוא ולא לפסדיה מיניה קמשמע לן ומדפריך פשיטא משמע דמחמת איבוד נפשות אין נדנדוד כלל ולא אתא לאשמועינן אלא משום פסידא דבעל ואמרינן התם האשה שהיא יוצאה ליהרג מכין אותה כנגד בית הריון שלה כדי שימות הולד תחילה שלא תבא לידי ניול אלמא בשביל ניול האם הורגים הולד בידים ולא חשו משום איבוד נפשות הילכך בישראלית מפני צורך אמו נראה שמותר להתעסק עמהם שתפילנה כיון דרפואת אמו היא נאם הצעיר יוסף בכמהר"ר משה מטראני זלה"ה.

טו. שו"ת ציץ אליעזר חלק ט סימן נא - קונ' רפואה במשפחה פרק ג

אבל המובן היוצא מדבריו הוא דר"ל שאילולא הסברא שהתינוק גורם ומסבב מיתה לאשה לא היו יכולים להורגו עבור הצלתה של אמו, דאע"פ שאינו איש מ"מ עבור הצלתו מחללין שבת, ועוד זאת דלא יהא אלא כממון חבירו בלבד ג"כ אסור להציל א"ע בממונו של זה אם לא יהא האפשרות להשיב בחזרה. וכאן אין אפשרות כזאת, ומשום כך הוצרך הרמב"ם להוסיף בטעמא מפני שהוא רודף. ור"ל, גורם ומסבב למיתה אם כי שלא בכוונה ובאדם שנהרגים עליו לא הי' מספיק זה בכדי להתיר דמו, אבל מכיון שהעובר אינו איש ואין נהרגין עליו מספיק גם נימוק זה של גרמא בכדי להתיר להמיתו...

סכום היוצא לנו להלכה... לסדר הפלה קודם שנמלאו ארבעים יום מהריונה וגם לרבות קודם ג' חדשים מהריונה הוא קיל בהרבה מלסדר לאחר מיכן ויש על כן לצדד להתיר לסדר הפלה קודם שנמלאו לה כנ"ל והעובר איננו עוד בתנועה גם כשיש חשש מבוסס שהעובר שיוולד יצא בעל מום ובעל יסורים.

...מאידיך להמית הולד כשהאשה יושבת כבר על המשבר והולד כבר נעקר לצאת הוא חמור בהרבה מלפני שנעקר ואין להתיר בכגון זה כי אם במקום סכנה של ממש לאשה.

...גם במקום שהדין נותן להתיר הפלה מכל מקום יש לקבל על כך גם הסכמת הבעל כי ממנו הוא.

טז. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סט עמוד ב

ובנישואין מי חששו? והתניא: בת כהן שנישאת לישראל ומת - טובלת ואוכלת. בתרומה לערב! אמר רב חסדא: טובלת ואוכלת עד ארבעים, דאי לא מיעברא - הא לא מיעברא, ואי מיעברא - עד ארבעים מיא בעלמא היא.

יז. תלמוד בבלי מסכת נדה דף ח עמוד ב

מעוברת משיודע עוברת. וכמה הכרת העובר? סומכוס אומר משום רבי מאיר: שלשה חדשים, ואף על פי שאין ראייה לדבר - זכר לדבר, שנאמר, ויהי כמשלש חדשים וגו'.

יח. שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן קב

השאלה היא, אודות הפסקת הריון בגלל המחלה הנקראת תיי – סקס, .. א) והנה אחרי העיון בדבר בכובד ראש בכל צדדי הנתונים שבבעיה האמורה, נלפענ"ד על יסוד הברורים הנרחבים שכתבתי בדבר הפסקת הריון בספרי שו"ת צ"א חלק ט' סי' נ"א שער ג' על שלשת פרקיו הארוכים. כי שבמקרה המיוחד הזה אשר תוצאות כה חמורות בכנפיו עם המשכת ההריון והלידה, אפשר להתיר הפסקת הריון עד שבעה חדשים, ובאופן שבביצוע הפסקת ההריון לא יהא כרוך בשום סכנה לאם. משבעה חדשים והלאה הדבר כבר יותר חמור, (והחומרא בזה אז כבר הוא יותר מדעת נוטה ומסברת הכרס כביטוי של החו"י להלן באות ד'). מכיון שבמלאות ז' חדשים בא כבר הולד בהרבה מקרים לידי גמרו. ואסביר בזה את דעתי זאת בקצרה...

...גם בשו"ת חוות יאיר סי' ל"א שהעלה והזכיר בתשובתו שם מדבר זה שניתן לחלק בין קודם מ' יום לבין אחר מ' יום, או בין קודם ג' חדשים לבין אחר ג' חדשים, הביע כלאחר יד את הסתייגותו מחילוקים כאלה, וכתב בלשון: - מכל מקום אין מבוקשנו לדון מדעת נוטה וסברת הכרס יעו"ש... אמת הדבר, שכמה מהאחרונים מהבאים אחריהם כן הזכירו לחלק בזה בכנ"ז, וכפי שציטטתי מדבריהם בספרי שם, אבל בכגון מקרה חמור כזה להורים וליילוד גם יחד, יש לדעתי להתיר הפסקת הריון כזה לפחות עד שבעה חדשים, והדעת נוטה שגם המחמירים יודו בזה, דכמקרה החמור הזה שלפנינו עוד לא בא זכרונו בספרות ההלכה שעד כה.

...אוסף לומר לרווחא דמילתא, שמה טוב יהא אם אפשר הדבר לסדר שאשה רופאה תבצע את הפסקת ההריון, דבאופן כזה יתווסף עוד דבר המקיל בזה, וזאת לפי דעתם של החו"י והיעב"ץ בתשובותיהם שם. ועוד, שס"ל שהאיסור בישראל בהריגת עובר הוא משום השחתת זרע יעו"ש, ונשים הא אינן מצוות על כך לדעת רוב הפוסקים.

יט. שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן סט

כתבתי כל זה לענין הפרצה הגדולה בעולם שהמלכות דהרבה מדינות התיירו להרוג עוברים ובתוכם גם ראשי המדינה במדינת ישראל וכבר נהרגו עוברים לאין מספר שבזה"ז הא עוד יש צורך לעשות סיג לתורה, וכ"ש שלא לעשות קולות באיסור רציחה החמור ביותר, שלכן נשתוממתי בראותי תשובה מחכם אחד בא"י הנכתב למנהל ביה"ח שערי צדק ונדפס בחוברת אסיא י"ג המתיר הולדות שע"י בחינות הרופאים כשהוא עובר יותר מג' חדשים שהעובר הוא במחלת תיי - סקס להפילו, ומצד זה הקדים שעצם הריגת העוברים הוא להרבה פוסקים רק מדרבנן ואף אם הוא מדאורייתא הוא רק משום גדר בנינו של עולם אבל מחמת איבוד נפשות אין נדנדוד כלל, והביא ממנהר"ט התשובה דסימן צ"ט המתיר ולא הזכיר שבסימן צ"ז אוסר ואדרבה הוא כתב שגם בתשובה סימן צ"ז מתיר, וגם כתב שהשאלת יעב"ץ מתיר אף שאסר בפירוש, בשביל לשון וגם בעובר כשר יש צד להקל לצורך גדול, אף שברור ופשוט דלשון יש צד להקל הוא כאמר שיותר צדדים איכא לאסור וכדמסיק היעב"ץ ע"ז וצ"ע, ועל שו"ת רב פעלים שג"כ היה ירא לפסוק בזה שלכן מסיק להתיר בתיי - סקס להפיל עד שבעה חדשים, ולא מובן זמן זה שלא מצינו כלל. וברור ופשוט כדכתבתי הלכה הברורה ע"פ רבותינו הראשונים המפרשים והפוסקים ממש שאסור בדין רציחה ממש כל עובר בין כשר בין ממזר בין סתם עוברים ובין הידועים לחולי תיי - סקס שכולן אסורין מדינא ממש, ואין לטעות ולסמוך על תשובת חכם זה ושירי ליה מריה בזה הכו"ח לכבוד התורה ודין האמת.

כ. שו"ת יביע אומר חלק ד - אבן העזר סימן א

י. ומעתה בנ"ד שהרופאים טוענים שמשקפת סכנה לחיי האם, נראה בודאי שיש להקל לעשות הפלה מכל הני טעמי תריצי, כי חייה קודמין לחייו, וגם מפני שנחשב העובר כרודף בגרמו לה סכנה. והן אמת דלפ"מ שהוכחנו במישור מפי סופרים ומפי ספרים שיש איסור תורה בהפלת העובר, י"ל שאין לסמוך על הרופאים בזה. ומ"מ נראה שאם שואלת לרופא אחר שלא בפני הרופא הראשון וגם הוא אומר שיש חשש סכנה בדבר נראה שיש להקל...ומכל שכן כשנצרך שיטת הסוברים דהפלת העובר אסורה רק מדרבנן. שאז לכל הפחות יש מקום לסמוך על ב' רופאים...ועוד דבנ"ד עדיין לא מלאו לעובר ג' חדשים, ונראה דבכה"ג אין ב"נ נהרג עליו, וגם לישראל אין איסור מה"ת בזה, שאין הכרת עובר בפחות מג' חדשים, וכמ"ש ביבמות (לז). ובנדה (ח). וכן בשו"ת חות יאיר

(ר"ס לא) צידד בזה...מש"ה אין עליו תורת עובר לגמרי שיהיה בזה איסור... ומעתה י"ל בנ"ד דשפיר יש ג"כ בזה נאמנות לרופאים. ועוד שיש מקום לומר דבכה"ג שלא מלאו לעובר ג"ח שפיר סמכינן ע"ד הפוסקים דס"ל דהמתת עובר אינו אלא מדרבנן, מכח ס"ס, שמא הלכה כמ"ד שהמתת עובר מדרבנן, ואת"ל דהוי מה"ת, שמא בפחות מג' חדשים אינו אלא מדרבנן, וא"כ יש להתיר גם במקום חולי שאין בו סכנה כלל.

21. Roe v. Wade, 410 U.S. 113, at 160 (1973)

It should be sufficient to note briefly the wide divergence of thinking on this most sensitive and difficult question. There has always been strong support for the view that life does not begin until live birth. This was the belief of the Stoics. ⁵⁶ It appears to be the predominant, though not the unanimous, attitude of the Jewish faith. ⁵⁷ – [Footnote 57.] Lader 97-99; D. Feldman, Birth Control in Jewish Law 251-294 (1968). For a stricter view, see I. Jakobovits, Jewish Views on Abortion, in Abortion and the Law 124 (D. Smith ed. 1967)]

22. Roe v. Wade, 101 U.S. 11, at 164-165

To summarize and to repeat:

1. A state criminal abortion statute of the current Texas type, that excepts from criminality only a life-saving procedure on behalf of the mother, without regard to pregnancy stage and without recognition of the other interests involved, is violative of the Due Process Clause of the Fourteenth Amendment.

(a) For the stage prior to approximately the end of the first trimester, the abortion decision and its effectuation must be left to the medical judgment of the pregnant woman's attending physician.

(b) For the stage subsequent to approximately the end of the first trimester, the State, in promoting its interest in the health of the mother, may, if it chooses, regulate the abortion procedure in ways that are reasonably related to maternal health.

(c) For the stage subsequent to viability, the State in promoting its interest in the potentiality of human life [410 U.S. 113, 165] may, if it chooses, regulate, and even proscribe, abortion except where it is necessary, in appropriate medical judgment, for the preservation of the life or health of the mother.

23. Excerpt from Brief in Webster v. Reproductive Health Services of American Jewish Congress and National Jewish Community Relations Advisory Council

"This ... vigilant protection of the privacy of pregnant women is not a decision to favor or even approve abortion, but instead a commitment to preserve individual autonomy...The Court's role in preserving the space for the free exercise of personal and religious conscience is never more crucial than where there is massive public turmoil surrounding the subject...In the fact of so complex and inescapably private a matter as the decision to terminate or continue a pregnancy, this Court should not now betray the people's trust by allowing a state to undermine the mandated respect for religious liberty and personal conscience."

24. McGowan v. Maryland, 366 U.S. 420, 422 (1961)

"[although] the Judaeo-Christian religions oppose stealing, [that] does not mean that a State ...may not, consistent with the Establish Clause, enact laws prohibiting larceny" (quoted in Harris v. McRae, 448 U.S. at 319-20, 1980).

כה. הוכח תוכיח, רב יואל שווארץ (דף ע)

מפשטות רש"י (סנהדרין עה.) נראה שאין חייבים להפריש נכרי מאיסור, וכל שכן שאין חובה להוכיחו לאחר מעשה, וכן פסק הש"ך (יו"ד ס' קנ"א סק"ו) שאין בנכרי דין הפרשה מאיסור, אבל הר"ן (סנהדרין ע"ד) העתיק את לשון רש"י שחייב להפרישו. וי"א דמידת חסידות להוכיח נכרי, שהרי הקב"ה שלח את יונה הנביא לנינוה להוכיחם (ספר חסידים ס' תתשכ"ד).

כו. משך חכמה, ריש פרשת ויקהל

...ויתכן דמכה אדם (יומת) קאי על עוברין שכן כתיב שופך דם האדם באדם היינו עובר, דמו ישפך שכן נח נהרג עליהן, וישראל נמסר מיתתו לדיני שמים (תוספות סנהדרין נ"ט ד"ה ליכא מידי עיי"ש).